

KINESEN

FRIEDRICH GLAUSER

Kinesen

Översättning Peter Handberg

ERSATZ

Kinesen

© Ersatz 2009
Originaltitel Der Chinese
Översättning från tyska Peter Handberg
Redaktör Anna Bengtsson
Korrekturläsning Ola Wallin
Omslag Christer Jonson & Ersatz
Grafisk form & sättning Ola Wallin
Omslagsfoto © Paul Senn, Schweiz
Tryck Livonia Print, Lettland 2009
ISBN 978-91-88858-72-6

Översättningen är gjord med stöd av

swiss arts council

prohelvetia

Av Friedrich Glauser har tidigare utgivits:

Morfin (2007)

Överkonstapel Studer (2007)

Feberkurva (2009)

www.ersatz.se

En död på en grav och två herrar som grälar

STUDER vred av gasen, klev av motorcykeln och förundrades över den plötsliga stillhet som trängde sig på honom från alla sidor. Ur dimman, som var filtaktig och gul och fet som otvättad ull, dök husfasader upp. De röda tegelpannorna på ett hustak lyste. En solstråle trängde igenom diset och träffade en rund skylt: den glimmade till som guld – nej, det var inte guld utan en annan, betydligt oädlare metall – ögon, näsa och mun var tecknade på plattan, som kantades av borst. Under skylten dinglade en inskrift: *Wirtschaft zur Sonne*. En sliten stentrappa ledde upp till en dörr där det stod en gammal man som överkonstapeln tyckte verkade bekant. Men denne gamling verkade inte ha någon lust att hälsa på Studer, han vände ryggen till och försvann in i huset. En vindpust fick åter dimman att tätna – hus, dörr och värdshusskylt försvann.

Och återigen bröt solen fram genom gråheten, en låg mur dök upp på höger sida av vägen, glaspärlor glänste i kran-sar, guldbokstäver på gravstenar och buxbomsblad gnistrade som smaragder.

Men runt en grav stod tre gestalter: vid fotändan en polisman i uniform, till höger en elegant, slätrakad herre som föreföll ung, till vänster en äldre herre vars ovärdade skägg var gulvitt. De två herrarnas förbittrade gräl hördes ända ut på vägen.

Studer ryckte på axlarna, rullade fram motorcykeln till trappan med de slitna trappstegen och fällde ut stödet under bakhjulet. Därefter gick han in på kyrkogården och fram

till graven, över vilken två levande personer grälade, medan en tredje bevakade den under tystnad.

Och på vägen dit suckade överkonstapel Studer från kantonpolisen i Bern bekymrat några gånger, för han tänkte att han inte alltid hade det så lätt här i livet . . .

På morgonen samma dag hade ståthållaren från Roggwil ringt till polishuset: på kyrkogården i byn Pfründisberg hade liket av en viss Farny blivit funnet, sedan nio månader tillbaka hade mannen bott på Wirtschaft zur Sonne. Vårdshusvården Brönnimann hade hittat den döde och underrättat fjärdingsman Merz. Denne hade därefter meddelat att dödsorsaken var ett skott i hjärtat. »Jag har ännu inte kunnat genomföra någon undersökning, men fallet verkar misstänkt. Läkaren påstår att det handlar om ett självmord. Jag är inte av den åsikten! För att vinna klarhet i saken är det viktigt att en professionell utredare är närvarande. Kyrkogården ligger exakt mittemot Wirtschaft . . . «

»Jag vet«, avbröt Studer och kalla kårar gick utefter ryggen på honom. Minnet av en julinatt väcktes till liv inom honom; då hade en främling förutspått detta mord . . .

»Jaha, ni vet det? Vem är det egentligen jag talar med?«

»Överkonstapel Studer. Polischefen är upptagen.«

»Bra! Studer! Utmärkt! Kom genast hit! Jag väntar på er på kyrkogården . . . «

Studer suckade för fjärde gången, höjde på sina kraftiga axlar, kliade sig på den smala, spetsiga näsan och svor för sig själv. Naturligtvis skulle det bli som alla andra gånger den här gången också. Man var ingen berömd kriminalpolis direkt, trots att man studerat en hel del tidigare. På grund av intriger förlorade man sin position som kommissarie vid stadspolisen, man började åter vid kantonpolisen – och steg på kort tid i graderna till överkonstapel. Trots att man var utarbetad, trots att man hade tillräckligt med fiender,

var man ständigt tvungen att rycka in när det dök upp ett komplicerat fall. Så också den här gången. Efter telefonsamtalet hade Studer avlagt rapport för polischefen och berättat om händelsen den där julinatten . . . »Gå nu, Studer! Och kom tillbaka först när du vet något – när fallet är löst. Uppfattat?« – »För all del . . . Aaaadjö!« Studer gränslade sin motorcykel och körde iväg. En julinatt för exakt fyra månader sedan! Den natten hade han lärt känna en främling som bar det schweiziska namnet Farny – och denne främling var nu således död . . .

»Ni kan tacka er skapare, ståthållare Ochsenbein! Ja, er skapare kan ni tacka för att jag snart slutar min tjänstgöring här! Annars skulle ni bli tvungen att stå till svars! Skratta ni bara . . . Spränger man iväg i full galopp för ett uppenbart självmord – hmm, hmmm – larmar man hela kantonpolisen på grund av ett självmord, ja just det, självmord?«

Så talade den äldre herren (gulvita skäggstrån växte frodigt runt hans stora mun). Den elegante, slätrakade mannen höjde avvärande sina händer som var klädda i bruna glacéhandskar.

»Dr Buff, var snäll och dämpa er något! När allt kommer omkring är jag en myndighetsperson . . . «

»Myndighetsperson! . . . Hahaha! . . . Det var det roligaste jag hört!«

(Varför talar de högtyska egentligen, frågade sig Studer.)

»Ni ser er själv som en myndighetsperson? En myndighetsperson ser vid första anblicken att det här inte är någonting annat än ett självmord, *ett självmord*, herr ståthållare Ochsenbein!«

»*Ett mord!* Jag upprepar – ett mord, herr dr Buff! Om ni i er ålder inte ens kan skilja ett mord från ett självmord, så . . . «

»I min ålder! I min ålder! Ska en sådan jubelidiot . . . Ja! Jubelidiot, jag står för det jag säger . . . komma här och berättat för en gammal läkare vad som är mord och vad som är . . . «

»I mina tjänsteföreskrifter står klart och tydligt att vid oklara fall ska en utbildad kriminolog . . . «

Studer hade slutat lyssna. Några rader ur en vers hade dykt upp i hans huvud:

En jubelidiot
Stod inte på god fot
Med en annan
Man slår sig för pannan
När man hör
Varför.

Men sedan skärpte han sig, det passade sig inte att tänka på lustiga rim när man stod vid ett lik.

Liket: Ansiktet var åldrat, en vit mustasch täckte delvis munnen, hårstråna var mjuka, som i en sådan där silkes härva som kvinnor använder vid finare handarbete. Sneda ögon . . . Det var samme man som Studer lärt känna en natt i juli för fyra månader sedan och som han från första stund hade kallat »Kinesen«.

Medan den gamle provinsialläkaren, som gjorde ett synnerligen vanskött intryck i sin slitna havelock, fortsatte diskussionen med den eleganta ståthållaren, tänkte överkonstapeln för tredje gången denna morgon på den där julinatten. Och om minnet av denna märkliga upplevelse ännu hade varit diffust de två första gångerna, så blev det nu med ens alldeles glasklart, färglagt. Även orden som uttalats den gången kunde Studer höra som på nytt . . .

Han frågade – och hans röst lät som en fredsängels när

den avbröt diskussionen som fördes på högtyska mellan två schweizare från Bern: »Vem är det som ligger begravnen här?»

Dr Buff svarade:

»Föreståndaren för fattigvårdsanstalten miste sin hustru för tio dagar sedan . . . «

»Föreståndare Hungerlott?»

Läkaren nickade. Hans hår var alldeles för långt i nacken och över öronen.

»Kan ni förklara för mig, dr Buff«, sade ståthållaren, »hur en självmördare kan skjuta sig rakt i hjärtat utan att kulan gör hål i varken rock eller kavaj, inte ens i västen eller skjortan? . . . Är det självmord, överkonstapeln? Ni ser ju med egna ögon. Klädesplaggen är knäppta. Det var så vi hittade liket. Med ett skott i hjärtat.«

Studer nickade frånvarande.

»Och revolvern då?» kraxade dr Buff. »Ligger inte revolvern intill den dödes högra hand? Är inte det självmord?»

Studer såg den stora repeterpistolen – och kände igen den, denna Colt. Han nickade, nickade –, och sedan teg han i fem minuter eftersom natten den 18 juli flimrade förbi i hans medvetande som en film . . .

Minnen

DET var en ren slump att Studer stannat till i Pfründisberg den där kvällen. Han hade glömt att tanka i Oltén. Därför svängde han in till Wirtschaft zur Sonne . . .

Han klev in. Vid dörren som ledde in till sidorummet stod en järnkamin som skimrade i silver eftersom den målats med aluminiumfärg. Fyra män satt runt ett bord och spelade jass. Studer skakade på sig som en stor newfoundlandhund, hans skinnjacka hade blivit rejält dammig. Han slog sig ned i ett hörn . . . Ingen tog notis om honom. Efter en stund frågade han om man kunde köpa en dunk bensin här. En av kortspelarna, en liten uråldrig man i väst med påsydda linneärmar, sade till sin kortpartner:

»Han vill ha en dunk bensin . . .«

»Mhm . . . Han vill ha en dunk bensin . . .«

Tystnad . . . Luften i rummet var instängd och kvalmig, fönstren var stängda; genom rutorna syntes de grönmålade fönsterluckorna. Studer undrade varför ingen servitris kom för att ta hans beställning. Den äldre mannens partner menade: »Du skulle inte ha skrivit fullt stick.«

Överkonstapeln reste sig och frågade hur man kom till altanen, för det första var det varmt i rummet och för det andra kände Studer igen en mager man med pipskägg som satt vid spelbordet: föreståndaren för fattigvårdsanstalten Pfründisberg vid namn Hungerlott . . . En osympatisk människa som man lärt känna tidigare, när man ännu var korpral vid kantonpolisen och måste ombesörja transporter från tingshuset till Pfründisberg. Just precis den här kvällen hade man ingen lust att prata med denne Hungerlott . . .

»Rakt fram bara«, sade den gamle mannen, och: det går inte att ta miste.

Studer drog några djupa andetag när han kom ut i det fria, trots att luften var kvav. Vid horisonten tornade jättelika moln upp sig, mitt på himlen hängde en pytteliten måne, inte större än en omogen citron, som kastade ett sparsamt sken över landskapet. Så försvann också den och det enda i närheten som var klart upplyst var bottenvåningen i en stor byggnad som reste sig cirka fyrahundra meter bort från världshuset. Överkonstapeln lutade sig mot altanracket och såg ut över det stilla landskapet; mitt framför hans ögon växte en lönn – löven på den närmsta grenen var så tydliga att man kunde räkna dem en i sänder. När han vände sig om efter ljuskällan såg han, bakom rutan till ett fönster som vette mot altanen, en lampa som kastade sitt sken över en skrivande man. Fönstret saknade gardiner . . .

Mannen satt vid ett bord, fem vaxdukshäften i en stapel låg intill hans högra armbåge – mannen var just i färd med att fylla ett sjätte vaxdukshäfte med bokstäver. Egendomligt . . . Hur kom en främling på tanken att skriva sina memoarer just i en håla som Pfründisberg?

Pfründisberg: en fattigvårdsanstalt, en trädgårdsskola, två bondgårdar. Det enda som gav den lilla byn någon betydelse var det faktum att byn Gampligen – två kilometer längre bort – begravde sina döda i Pfründisberg . . .

Allt detta tänkte Studer på medan han stod utanför fönstret och såg på den ensamme mannen som outtröttligt skrev vidare i sitt vaxdukshäfte. Hans mun täcktes av en vit mustasch, kindknotorna var framträdande och ögonen såg ut som sneda springor. Innan han så mycket som bytt ett ord med den främmande mannen, gav Studer honom namnet Kinesen.

Och sannolikt hade inte överkonstapeln gjort mannens

bekantskap denna afton den 18 juli om det inte hade varit för ett litet missöde. Var det dammet från landsvägen, eller var det en begynnande förkylning? Kort och gott, Studer nös.

Främlingens reaktion på detta oskyldiga ljud var besynnerlig: Mannen flög upp, så häftigt att stolen välte omkull och stack ned höger hand i ena fickan på sin rökrock av kamelhår. I två snabba språng åt sidan var han framme vid fönstret och tog skydd i väggnischen. Hans vänstra hand greppade regeln, slet upp fönstret ... En kort tystnad; sedan frågade mannen: »Vem där?»

Studer stod mitt i ljuskretsen, hans kraftiga gestalt kastade en bred skugga över altanens räcke.

»Jag«, svarade han.

»Svara inte så dumt«, snäste främlingen. »Jag vill veta vem ni är.«

Mannen talade tyska med engelsk brytning. Engelsk? Det egendomliga var bara att det fanns något välbekant i detta främmande uttal som inte riktigt gick att härleda. Kanske låg det i betoningen på ordet »vill«, som mannen uttalade »oill«.

»Kantonpolisen Bern«, sade Studer godmodigt.

»Legitimation.«

Studer visade upp sin legitimation med tungt hjärta, fotografiet som satt fastklistrat på handlingen hade alltid gjort honom illa till mods. Han tyckte att han såg ut som ett trånsjukt sjölejon.

Den främmande mannen gav tillbaka legitimationen. Situationen var fortfarande olustig, överkonstapeln visste mycket väl att främlingen hade en revolver i ena rockfickan; det var en olustig tanke att han riskerade att få ett skott i magen. Likt en enerverande mygga hörde överkonstapeln ordet »laparotomi« surra i bakhuvudet och han andades ut när främlingen äntligen drog upp handen.

Försiktigt och överdrivet artigt frågade nu Studer på välklingande högtyska:

»Skulle *jag* nu kunna få be om *er* legitimation?»

»Surely ... visst ... «

Främlingen gick fram till skrivbordet, drog ut en låda och kom tillbaka med ett pass.

Ett schweiziskt pass! ... Utställt på Farny James, med hemortsrätt i Gampligen, kantonen Bern. Född 13 mars 1878, utfärdad i Toronto, Kanada, förnyat 1903 i Shanghai, förnyat i Sydney, förnyat i Tokyo, förnyat ... förnyat ... förnyat ... förnyat 1928 i Chicago, USA ... inresedatum 18 februari i Genève ...

»Sedan fem månader tillbaka är ni alltså åter i Schweiz, herr Farny?» frågade Studer.

»Surely, fem månader. Ville se hemlandet igen ... « Där var det igen, hans egendomliga uttal! »Ni är ... hur säger man ... en högre polistjänsteman? En ... hur säger man ... inspektör, inte bara en policeman?»

»Överkonstapel«, sade Studer godmodigt.

»Då tillkallas ni när det till exempel inträffar ett mord?» – Studer nickade.

»Det är nämligen fullt möjligt att jag blir mördad«, sade Kinesen. »Kanske i dag, kanske i morgon, kanske om en månad – kanske dröjer det ännu längre ... Vill ni ha något att dricka?»